

herit ignoret. Cujus tamen vesania nonnunquam per sapientium modestiam facillimè suffertur, atque ex tempore sopitur.

Donum hominis dilatat viam ejus: & ante principes spatium ei facit. Donum charitatis: sive aliarum virtutum: quas à Domino fideles accipiunt: dilatat viam actionis eorum: quia quò magis gratia spiritus intus replentur: eò latius foris bonorum operum gressus multiplicant: atque inter magnos Ecclesie rectores, in futuro culmen fortuntur honoris. Aliter: Donum spirituale salvatoris quod mundo attulit, dilatat viam ejus: quod ad plurimas orbis nationes per fidei & dilectionis suae praesentiam veniret: nec solum populos, sed ipsos etiam rerum dominos, concupiscentiis renunciare, ac sibi libenter obtemperare faceret.

Justus prior est accusator sui: venit amicus ejus & investigabit eum. Omnis qui verè justus est, ubi peccantium errata conspicit, primo ad seipsum oculum considerationis inflectit: dumque suam fragilitatem acculaverit, sic deum ad corripiendos alios linguam benignus exerit. Sed ille qui suis fidelibus dicere dignatus est: Vos autem dixi amicos: quia quaecumque audivi à Patre meo, nota feci vobis: venit in cor ejus per praesentiam divinae contemplationis: & quem mundum à sordè iniquitatis agnoscit, ejus humilitatem digna mercede remunerat.

Contradictiones comprimit fors: & inter potentes quoque judicat. Sors est occulta & incomprehensibilis praedestinatio ex divina regula procedens. Quae inter potentes, hoc est, electos, dum singulis propria assignat, dijudicat.

Frater qui adjuvatur à fratre, quasi civitas firma: & judicium quasi vinctus urbium. De fructu oris viri replebitur venter ejus: & gemina labiorum ipsius saturabunt eum. *Mors & vita in manibus linguae: qui diligunt eam, comedent fructus ejus. Qui invenit mulierem bonam, invenit bonum: & hauriet jucunditatem à Domino. Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & insipiens.* Cum populus uterque Judaeorum scilicet & gentium, fraterna sibi in Christo charitate consentit: unam jam Catholicæ Ecclesiae civitatem construit: & sicut vinctus urbium portas muniunt, ita dogmata utriusque testamenti, Ecclesiae per orbem, quae unam Catholicam faciunt, ab infidelium incurusione defendunt.

Cum obsecrationibus loquitur pauper: & dives effabitur rigide. Humiles spiritu, humiliter Dominum adorant: ut Evangelicus ille Publicanus: superbi sua merita jactant, ut Pharisaeus.

Vir amabilis ad societatem, magis amicus erit quam frater. Credens ex gentibus populus magis amatus est à Domino, quam Judaicus sine fide perdurans: in quo secundum carnem natus est. Potest & de Apostolis ex Judaea natis intelligi: quia magis eos amarent credentes ex gentibus quam ex sua gente increduli.

Caput XIX.

MELIOR est pauper qui ambulat in simplicitate sua, quam dives torquens labia sua & insipiens. Melior est simplex auditor verbi Dei: si ea quae intelligere in scripturis potuit, operando perficit: quam eruditus quisque si in illis quae acutè intellexit, ad haeresim praedicandam labia retorquet.

Ubi non est scientia anime, non est bonum: & qui festinus est pedibus, offendit. Animae quidem humanae, scientia vitae caelestis est necessaria: quia nimirum sine hac beata in perpetuum esse non potest, attamen qui effrenatis sensibus mentis plus appetit sapere quam decet, plerumque offensivam haereticæ stultitiae temerarius incurrit. Quod in primis humani generis parentibus mysticè figuratum est: qui dum appetitu scientiae majoris vetitum contingere properabant: à statu beatitudinis in qua conditi sunt deviantes, in poenam miseriae & mortalitatis inciderunt.

Stultitia hominis supplantat gressus ejus, & contra Deum fervet animo suo. Stultorum moris est, ut cum peccando viam veritatis deserunt, non se errasse fateantur: sed ad culpam conditoris, sui reatus originem referant: quasi ipse occasionem peccandi tribuerit, qui vel fragilem fecerit hominem, vel ad tentationem ejus hostem versutum admiserit. Unde & primus nostri generis parens, post praevagationis exce-

sum increpatus à Domino, ad defensionem mox excusando refugit, dicens: Mulier quam dediti mihi foeciam, dedit mihi de ligno, & comedi. Et ipsa mulier: Serpens, inquit, decepit me: Ambo namque in creatorem quod peccaverant, retorquebant. Ille quod mulierem, per quam periret, à Domino lociam accepisset: illa quod Dominus serpentem, qui se deciperet, in paradiso constituisset: quo contra sapiens Dominum precatur, ut non declinet cor suum in verbum malum, ad excusandas excusationes in peccatis. Sed & ille suos supplantans gressus contra Deum fervet animo, qui divina imperia per suam inertiam contemnens, insuper ipsum Dominum quasi impertabilia hominibus onera impoluerit, mente reprehendit insana.

Divitiae addunt amicos plurimos: à paupere autem & hi quos habuit, separantur. Testis falsus non erit impunitus: & qui loquitur mendacia, non effugiet. Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis. Fratres omnes pauperis oderunt eum: insuper & amici procul recesserunt ab eo. Divitiae regni caelestis, quae per sanctos doctores fidelibus tribuendo praedicantur, multos amicos & eisdem praedicatoribus, & earum largitori Domino asciunt. A philosophis autem caterisque gentium magistris: quia nil certae beatitudinis in futurum norunt promittere: & hi quos habere separantur, videlicet conversi ad fidem spemque dominicae promissionis certissimam.

Qui tantum verba scatur, nihil habebit: qui autem possessor est mentis, diligit animam suam: & custos prudentia inveniet bona. Et Apostolus ait: Non auditores legis justificabuntur apud Deum, sed factores legis justificabuntur.

Falsus testis non erit impunitus: & qui loquitur mendacia peribit. Redarguetur eum qui verba tantum scientiae absque operationis efficacia scatur: redarguit nunc illum qui ipsa verba divinae auctoritatis male interpretando corrumpit. Quod autem multa saepius iterantur, firmitatis judicium est: ut Joseph omnium regis interpretans ait: Eo quod sit sermo Dei, & veraciter impleatur.

Non decet stultum delicia, nec servum dominari principibus. Non decet haereticum deliciae scripturarum: quia bene uti non novit: neque illum qui servus adhuc peccati esse probatur, praeferi justis in regimine Ecclesiae.

Doctrina viri per patientiam noscitur. Doctrina Ecclesiastica per patientiam doctorum quam fit perfecta monstratur: quia dum magis afflictionibus ac morti corpus subdere, quam à docendi officio cessare, voluerunt: ostendebant utique quantum esset salutaris, quam tanta instantia defensare curarunt. Aliter: Doctrina viri per patientiam noscitur: quia tanto quisque minus ostenditur doctus, quanto convincitur minus patiens. Neque enim potest veraciter bona docendo impendere, si vivendo nescit aequanimiter aliena mala tolerare. Rectè autem subditur:

Et gloria ejus est iniqua praeteregre. Quia nimirum perfecti doctoris est sic aliorum improbitatem patienter sufferre, ut suam quoque fragilitatem noverit ab iniqua actione solerter observare. Neque enim aut munditia-propriae conversationis, sine tolerantia sufficit externa perturbationis: aut si is qui fortiter adversa foris sustinet, intus adhuc enerviter iniquis motibus fervet.

Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas ejus. De David Rege dicit, qui in judicio, & hilaris ac blandus justis, & terribilis apparebat injustis.

Dolor patris filium stultum. Deus qui in sua natura impassibilis semper est & placidus, dolere tamen nostro more dicitur, cum homines quos ad se credendum laudandumque creavit, hosti potius maligno quam sibi servire considerat. Unde & Moyses loquitur: Pœnituit eum quod hominem fecisset in terra: & tactus dolore cordis intrinsecus: Delebo, inquit, hominem quem creavi, à facie terrae.

Et testa jugiter persillantia litigiosa mulier. Domus & divitiae dantur à parentibus: à Domino autem proprie uxor prudens. Sicut testa persillantia pluviam quidem de caelo suscipiunt: nec tamen hanc ad utilitatem aliquam dispartunt, sed ad molestiam potius inhabitantium derivant: Ita nimirum haereticorum Ecclesia, caelestium dona verborum non ad salutem animarum, sed ad suae usum nequitiae male interpretando, & contra Catholicos litigando convertit. Testa etenim persillantia, mundas quidem pluviae guttas accipiunt, sed sub testis in domo sordidas reddunt: & haereticus lim-

pidissima caelestis oraculi verba, auditu corporis haurit: at ubi hæc corde polluto attingit, auditoribus suis sordè mixta ministrat.

Piger inmittit soporem. Piger appellatur, qui rectè sentiendo quasi vigilat: quamvis nihil operando torpescat. Sed piger inmittit soporem, quia paulisper etiam rectè sentienti vigilantia amittitur, dum à bono operandi studio cessatur. Rectè autem dicitur:

Et anima dissoluta esuriat. Qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui autem negligit viam suam, mortificabitur. Nam qui se ad superiora stringendo non dirigit: neglectum se inferius per desideria expandit. Et dum studiorum fibrillum vigore non contrahitur, cupiditatis intima fame fauciatur: ut quo per disciplinam ligari dissimulat, eo se elutiens per voluntatum desideria spargat.

Fœneratur Domino qui miseretur pauperis. & vicissitudinem suam reddet ei. Fœnus est pecunia ad usuram commodata: qui enim miseretur pauperis, fœneratur Domino, quia ideo erogat modica temporalia, ut ab eo recipiat ampliora aeterna. Hujus sententiae veritatem probat ipse Dominus, cum se elemosynam faciendum diciturum esse praedixit: *Quandiu fecistis uni de his minimis meis, mihi fecistis.*

Erudi filium tuum & non desperes, ad interfectionem autem ejus ne ponas animam tuam. Subjectum tibi quemlibet si errare conspicis, diligenter calligare curato: quod si curari renuit, ita erga illum circumspecte & temperanter age: ne quid in omnino tuis verbis vel actibus, unde amplius peccet inveniat. Cui sensui opitulatur illud quod sequitur:

Qui impatiens est, sustinebit damnum: & cum rapuerit, aliud apponet. Audi consilium & suscipe disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis. Multae cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini in aeternum permanebit. Si enim duritia contradicentis fratris, quem erudire cepisti, provocatus ipse in impatientiae vitium labaris, damnum profecto tuae virtutis incurris: & cum illi durius forte increpando spem promerenda salutis agendaque penitentiae quam habuerat rapueris: rationem pro eo quod fratrem scandalizasti, districto judici reddes. Patet literæ sensus: quia qui per impatientiam inopiae, furto servit, aut rapinis, damnum suae animae facit: & cum rem proximi tollit, & si non homini pro hoc, certe aeterno judici rationem reddere habet. Unde alia editio ita hunc versum transulit: Male cogitans homo, multo damno affligetur: & si perniciosus fuerit, animam suam apponet: quia nimirum cum pecuniam violentus abstulerit, pro hac animam invitus dabit.

Homo indigens misericors est. Indigentem dicit humilem, qui se perpetuis bonis egere sine cessatione recolit: talis namque ut misericordiam consequatur à Domino, nunquam proximo misereri recusat. De quo & sub sequenter annexit:

Et melior est pauper quam vir mendax. Timor Domini ad vitam: & in plenitudine commorabitur absque visitatione pessimi. Melior est namque humilis corde, qui nihil fudit suis operibus, quam qui se præ excellentia virtutum viri nomine dignum ducens fallitur, nescius dum superbiendo perdit bona quae gessit.

Abcondit piger manum suam sub ascella: nec ad os suum applicat eam. Pestilente flagellato, stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem, intelliget sapientiam. Qui affligit patrem, ignominiosus erit & infelix. Non cesses filii audire doctrinam, nec ignores sermones scientiae. Nemo ita piger est ut ad os manum vel comedendo reducere laborem putet: sed pigro labor est manum ad os porrigere, quia desidiosus quisque praedicator, ne hæc vult operari quae dicit. Manum quippe ad os porrigere, est voci opere concordare.

Testis iniquus deridet iudicium. Illud videlicet de quo dicitur: non fallum testimonium dices: vel certe venturum, de quo supra dicitur: Testis falsus non erit impunitus: & qui loquitur mendacia, peribit.

Et os impiorum devorat iniquitatem. Sicut famelicus refici cibis desiderat: ita impius ut iniquitatis executione satiatur, ardens exquirat.

Parata sunt derisoribus iudicia: & mallei percussiones stultorum corporibus. Luxuriosa res vinum: & tumultuosa ebrietas. Quicumque his delectatur, non erit sapiens. Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui provocat eum, peccat in animata suam. Honor est homini qui separat se à contentione. Tom. V.

nibus: omnes autem stulti in secentur contumeliosi. Etsi reprobi, sicut praedictum est, vel iussionis vel comminationis divinae iudicium derident: parata tamen eos expectant iudicia damnationis: quae ut mallei ferrum candens, ita eos in fornace gehennae sine fine verberent.

Caput XX.

PROPTER frigus piger arare noluit: mendicabit ergo aestate & non dabitur ei. Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud. Qui nunc propter desidia in Dei servitio laborare neglexit: venturo die regni mendicabit: & non dabitur ei, quia quaecumque seminaverit homo, hæc & metet. Bene ergo regnum Dei aetati comparatur, quia tunc meritis nostri nubila transeunt, & vitae dies aeterni solis claritate fulgeant.

Multi homines misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inveniet? Multi quidem misericordes presenti in saeculo apud homines videntur: virum autem fidelem, hoc est, qui recta intentione bonum opus faciat, inveniri difficile est.

Justus qui ambulat in simplicitate sua: beatus post se filios derelinquet. Non hoc secundum literam semper stare potest. Nam & beatus Samuel vir justus ac simplex, dissimiles sui filios reliquit, & Achaz injustus ac reprobus, beatum post se filium reliquit Ezechiam: sed filios iusti dicit eos, qui exempla iusti sequuntur. Unde nunc omnes electi propter fidem, filii dicuntur Abrahae, teste Apostolo qui ait: Si autem vos Christi, ergo semen Abrahae estis: quibus beatitudo non hujus saeculi, sed futura promittitur. Unde rectè subjungitur:

Rex qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo. Etsi enim in hac vita electi mala patientur reproborum, ubi universalis iudicii dies apparuerit, omnia mala dissipantur: & coronatis cum Domino iustis, soli poenas subibunt injusti. Quod etiam nunc per partes agitur, cum quis sanctorum victor exierit de saeculo, & ille qui eum tribulabat persecutor digna factis perceperit. Potest hic versus & de electis accipi, qui habent aliquando latentia in mente mala: quae ab aliis videri non possunt hominibus: quae tamen Dominus cernit, quando ea occulto respectu gratiae destruit. Denique conversus Dominus respexit Petrum, & recordatus est Petrus verbi Domini &c.

Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato? Notandum quod non ait: Quis potest mundum habere cor, & purus esse à peccato? sed, quis potest dicere, inquit, mundum est cor meum, purus sum à peccato: quia sunt qui largiente divina gratia, possunt juxta humanum modum & cordis & operis munditiam habere: unde est illud Dominicum: Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt. Et in Psalmo: Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus & mundo corde. Si enim nemo mundum habet cor, neque ullus purus est à peccato: consequens est profecto, ut nullus ascendat in montem Domini: nullus hominum ster in loco sancto ejus. Quia vero constat multos ascensos in montem Domini, statimque in loco sancto ejus: restat utique ut sint multi mundo corde, & juxta humanae possibilitatis modum puri à peccato: nec tamen seipsum quisquam mundum corde & immunem esse à peccato absque temeritate pronunciat. Stulta est namque propriae laudis jactantia, temerarium de sua quemque innocentia, vel iustitia gloriari. Et quia sunt qui sua laudare quasi fortia, proximorum vero facta velut vilia solent improbare: rectè subjungitur:

Pondus & pondus, mensura & mensura: utrumque abominabile est apud Deum. Pondus & pondus: hoc est, majus & minus, mensura & mensura, similiter major & minor, utrumque est abominabile apud Deum. Praepositi enim in Ecclesia pravè viventes, has duplices mensuras in domibus, hoc est, conscientiae suis habent: quia bonum quod aliis imperant, ipsi minimè faciunt: & malum quod in subditis damnant, ipsi perpetrare non desunt. Pondus & pondus, mensuram & mensuram, hypocritae atque haeretici in domibus, hoc est in sensibus suis habent, in eo quod se mundos in cogitatione, & puros in actione sua esse mentiuntur: ca-